

Eesti arengud rände- ja rahvusvahelise kaitse valdkonnas 2016. aastal

Ave Lauren,
rändeeksper

Sissejuhatus

Viimastel aastatel on paljud Euroopa riigid hakanud üha enam tähelepanu pöörama rändele. Osaliselt on see ajendatud üle-euroopalisest rändekriisist, osaliselt aga soovist meelitada riiki välistöötajaid, et kasvatada majandust ja tulla toime demograafiliste probleemidega.

Euroopa rändevõrgustik (edaspidi EMN) koostab igal aastal ülevaate liikmesriikide arengutest seadusliku rände, rahvusvahelise kaitse, ebaseadusliku rände ja tagasipöördumise ning arenguabi valdkondades. 2016. aasta koondraporti valmimise panustasid rände- ja varjupaigaekspertid 23 Euroopa Liidu (EL) liikmesriigist ja Norrast ning raport esitab ülevaate muudatustest antud valdkonnas aastal 2016 ja 2017. aasta alguses.²

Lisaks kokkuvõtvale raportile, avaldatakse ülevaade ka igas konkreetsetes liikmesriigis toimunud muudatuste kohta.³ Eestis toimusid suurimad muudatused seadustes 2016. aastal seadusliku rände valdkonnas, kus mh leevendati nõudeid välismaalaste palgale, avardati lühiajalise Eestis töötamise võimalusi ning võeti kasutusele iduettevõtetele ja investoritele suunatud eriregulatsioonid. Reforme oli aga ka mujal, sh rahvusvahelise kaitse valdkonnas tagamaks Eesti valmisolek ümberasustamise ja -paigutamise käivitamiseks ning seoses EL direktiivide ülevõtmisega. Teistes valdkondades jätkati aga eelkõige olemasoleva rändesüsteemi tõhustamist ning suuri reforme ei toimunud.

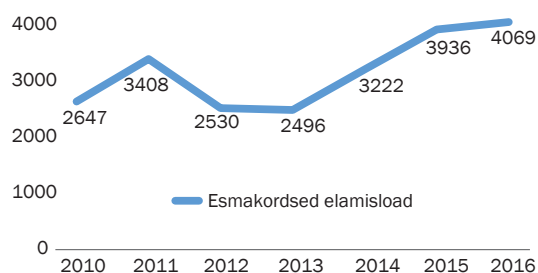
Käesolev infoleht annab lühiülevaate seadusliku rände ning rahvusvahelise kaitse valdkonnas Eestis toimunud, tuues välja rändestatistika ning olulisemad seadusmuudatused 2016. aastal.

Seaduslik ränne

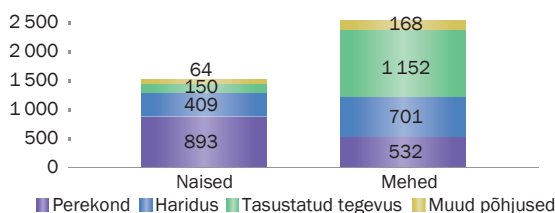
Statistiline ülevaade

Sisseränne Eestisse on viimastel aastatel stabiilselt kasvanud. 2016. aastal väljastati Eestis 4 069 esmakordset elamisluba (vt Joonis 1) ning sisserände piirarv sai täis.⁴ Meestele väljastati kokku 2 553 ning naistele 1 516 esmakordset elamisluba. Elamislubasid anti enim perekondlikel alustel (1 425), töötamiseks (1 302) ja õppimiseks (1 110) (vt Joonis 2). Sealjuures tulid mehed Eestisse eelkõige tööga seotud põhjustel (1 152), naised aga perekondlikel põhjustel (893). Peamised lähteriigid olid Ukraina (1 287) ja Venemaa (1 040) (vt populaarsemaid lähteriike elamislubade andmise aluste lõikes Tabelist 1).

Samal aastal väljastati kokku 124 210 viisat, millest valdav enamus olid Schengeni viisad (121 123 ehk 97,5%).

Joonis 1. Eestis väljastatud esmakordsete elamislubade koguarv, 2010–2016. Allikas: PPA

Joonis 2. 2016. aastal väljastatud esmakordsed elamisloa soolises ja andmise aluste lõikes. Allikas: PPA

- 1 Toimus Tallinnas 3. novembril 2016. Konverentsil näidatud materjalid, vt <http://emn.ee/uritused/randekonverentsid/>
- 2 Koondraport on kättesaadav siin: <http://emn.ee/publikatsioonid/aastaaruanded/>
- 3 Eesti poliitikaraport on kättesaadav siin: <http://emn.ee/publikatsioonid/aastaaruanded/>

- 4 Sisserände maksimaalne piirarv on 0,1 protsenti Eesti alalisest elanikkonnast ning 2016. aastal oli piirarvuks 1 317. Oluline on märkida, et sisserände piirarvu täitumise arvutamisel ei arvestata mitmeid grupe (sh Eesti kodaniku, eestlase ja Eestis elamisloa alusel elava välismaalase pereliikmed, üliõpilased, teadlased jne), mistõttu tegelikult väljastatud elamislubade arv oli suurem kui piirarv oleks võimaldanud.

Tabel 1. Olulisemad lähteriigid elamislubade andmise aluste järgi, 2016. Allikas: PPA

Perekond	Haridus	Tasustatud tegevus	Muud põhjused
Venemaa (620)	Venemaa (143)	Ukraina (799)	Määratlemata kodakondsus (137)
Ukraina (337)	Ukraina (141)	Venemaa (211)	Venemaa (66)
Valgevene (71)	Nigeeria (132)	USA (59)	Ukraina (10)
USA (46)	Bangladesh (76)	Valgevene (52)	Albaania (5)
India (25)	Gruusia (75)	India (42)	USA (4)

Seadusmuudatused

Alates 2013. aastast on Eesti valitsus aktiivselt reforminud rändepoliitikat, eesmärgiga muuta riiki välislastele atraktiivsemaks, kes on valmis ja võimelised panustama Eesti arengusse. 2016. aasta detsembris võeti vastu Välismaalaste seaduse kolmanda etapi muudatused, mis jõustuvad mitmes osas 2017. aastal. Kolmandas etapis toimusid mh järgnevad olulised muudatused:

- kehtestati iduettevõtluse eiregulatsioon, et soodustada Eestisse elama asumist iduettevõtluseks ja iduettevõttes töötamiseks;
- kehtestati suurinvestorile elamisloa taotlemise alused ja tingimused;
- loodi ettevõtjasiseselt üleviidud töötaja elamisloa ning sätestati üleviidud töötaja riiki sisenemise, riigis töötamise ja teise liikmesriiki liikumise tingimused;
- arvati sisserände piiravalt välja info- ja kommunikatsioonitehnoloogia (IKT) valdkond;
- avardati lühiajalise Eestis töötamise võimalusi kõigis sektorites;
- koostati hooajast sõltuvate tegevusalade loetelu;
- täiendati lühiajalise töötamise tingimusi hooajajärgi ja ettevõtjasiseselt lähetamise eesmärgil;
- muudeti välismaalaste püsivalt Eestis elamise nõuet välismaalastele ning kaotati lühiajalise eemalviibimise registreerimise kohustus;
- langetati Eestis töötavale välismaalasele makstava töötasu nõudeid, võrdsustades nõude Eesti keskmise palgaga;
- laiendati ajutiselt riigis viibivatele ja töötavatele välismaalastele õigust tööturuteenustele;
- täiendati tööandja vastutuse sätteid, sätestades hüvitise maksmise välismaalasele juhul, kui lühiajalise töötamise registreerimine tühistatakse tööandjast tuleneval põhjusel;
- lihtsustati elamisloa ja viisade taotlusprotsesse.

Valitsusel on plaanis jätkata Välismaalaste seaduse muutmist. Järgmise etapiga võetakse mh siseriiklikku õigusesse üle Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv 2016/801/EL kolmandate riikide kodanike teadustegevuse, õpingute, praktika, vabatahtliku teenistuse, õpilasvahetusprogrammides või haridusprojektides osalemise ja *au pair*'ina töötamise eesmärgil riiki sisenemise ja seal elamise tingimuste kohta.

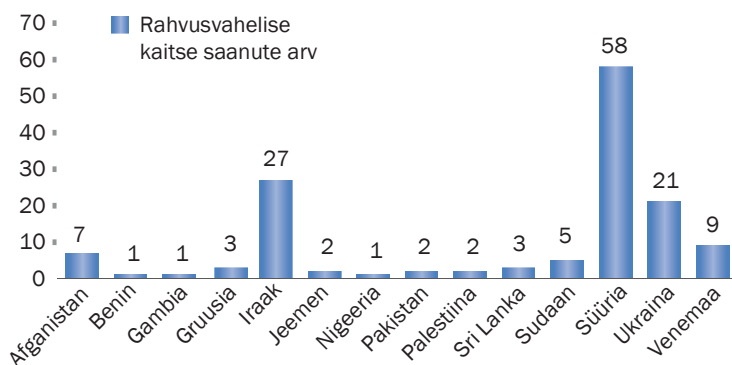
Arennud praktikas

Seadusliku rände valdkonnas toimus olulisi arenguid ka praktikas. Ühe sellisena võib esile tõsta PPA ja Siseministeeriumi koostöös väljatöötatud ja märtsis 2017 käivitunud migratsiooni nõustamise teenust.⁵ Migratsiooninõustajate peamine eesmärk on toetada välismaalaste Eestisse elama asumist ning olla partneriks tööandjatele, ettevõtjatele, õppeasutustele ning teistele osapooltele, kes välismaalasi Eestisse kutsuvad. Nõustamine toimub eesti, inglise ja vene keeles telefoni, e-maili, Skype-kõne ja vahetu kohtumise teel. Teenus on tasuta.

Rahvusvaheline kaitse

Statistiline ülevaade

Eesti andis 2016. aastal rahvusvahelise kaitse 142 isikule (vt Joonis 3). Peamised lähteriigid olid Süüria (58 ehk 40,8% kõigist kaitsesaanutest), Iraak (27), Ukraina (21), Venemaa (9) ja Afganistan (7) (vt Joonis 3). Kaitse saanutest 77 saabus ümberpaigutamise ja ümberasustamise programmide kaudu Kreekast ja Türgist.⁶ Nende kaitsetaotlused menetleti juba enne seda, kui nad Eesti jõudsid. Eestis esitatud rahvusvahelise kaitse taotluste arv 2016. aastal oli 111 ning kaitse anti 65-l korral (vt Joonis 4).⁷ Kohapeal esitatud taotluste arv kahe eelneva aastaga võrreldes langes (2015. aastal esitati 228 taotlust, 2014. aastal 157).

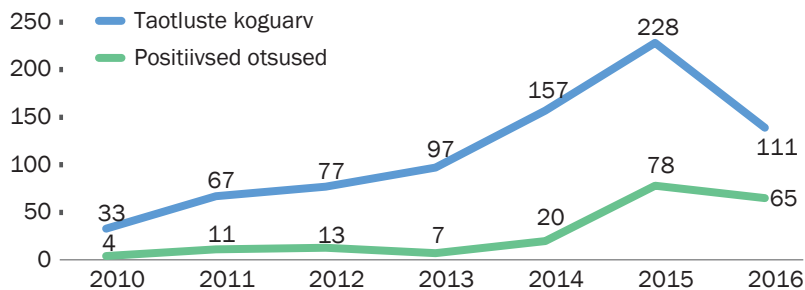

Joonis 3. Eestilt rahvusvahelise kaitse saanute lähteriigid, 2016. Allikas: PPA

5 <https://www.politsei.ee/migrationadvice/>

6 66 isikut saabus ümberpaigutamise raames Kreekast ning 11 ümberasustamise programmide kaudu Türgist.

7 See ei sisalda ümberpaigutamise ja ümberasustamise programmide raames saanud isikuid.

Joonis 4. Eestis esitatud rahvusvahelise kaitse taotluste arv, 2010–2016. Allikas: PPA

Seadusmuudatused

2016. aastal võeti Eesti õigusesse üle direktiivid 2013/32/EL rahvusvahelise kaitse seisundi andmise ja äravõtmise menetluse ühiste nõuete kohta ning 2013/33/EL, millega sätestatakse rahvusvahelise kaitse taotlejate vastuvõtu nõuded. Esimese ehk nn menetlustingimuste direktiivi eesmärk on ühtlustada liikmesriikide menetlusi, kehtestades Euroopa Liidus miinimumreeglid rahvusvahelise kaitse andmise ja äravõtmise menetlusele. Vastuvõtutingimuste direktiiv aga määras kindlaks rahvusvahelise kaitse taotlejate vastuvõtu ja kinnipidamise miinimumtingimused. Mh toimusid järgnevad muudatused:

- kehtestati üldreegel, mille kohaselt vaadatakse taotlus läbi nii kiiresti kui võimalik, aga mitte hiljem kui kuue kuu jooksul selle esitamisest;
- kehtestati kohustus registreerida esitatud taotlus kolme tööpäeva jooksul, va olukorras kus korraga esitatakse suurel hulgal taotlusi, mis tuleb registreerida kümne tööpäeva jooksul;
- kehtestati taotleja erivajaduse hindamise ja arvestamisega seonduv regulatsioon;
- korrastati aluseid, mille esinemisel võib taotluse jätta sisuliselt läbi vaatamata või viia läbi kiirendatud menetlus;
- muudeti taotluse suhtes tehtud otsuse edasikaebetähtaegust ning sellega seonduvalt taotleja riigis viibimise õigust edasikaebemenetluse ajal;
- anti PPA-le õigus koostada turvaliste päritoluriikide nimekiri;
- määratleti termin „lõplik otsus“, pärast mida lõppevad taotleja õigused, sh riigis viibimise õigus.

Lisaks neile ja mitmetele teistele direktiividest tulenevatele muudatustele kehtestati nõue, et kõik kaitse saanud peavad läbima kohanemisprogrammi ning õppima eesti keelt. Seadusmuudatused jõustusid alates 1. maist 2016.

Eelmainitud seaduse muudatuste kõrval pandi paika ka ümberasustamise ja -paigutamise tingimused.

Kõige olulisemaks arenguks rahvusvahelise kaitse valdkonnas 2016. aastal võib pidada ümberasustamise ja -paigutamise programmide alustamist Eestis. Eesti on nõustunud ümber paigutama 329 isikut Kreekast ja Itaaliast ning ümber asustama 180 isikut (valdav enamus neist Euroopa Liidu ja Türgi vahel sõlmitud illegaalse rände peatamise kokkulepe alusel). 2016. aastal saabus nende programmide raames Eestisse 77 isikut.

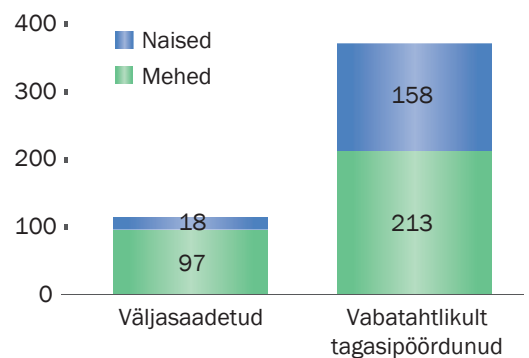
Arengud praktikas

Muudatusi on toimunud ka praktikas, eesmärgiga kiirendada rahvusvahelise kaitse menetlust ja muuta seda kaitse saajate suhtes sõbralikumaks. Näiteks suurendas PPA rahvusvahelise kaitse protseduure läbiviivate reservametnike arvu 200-le, kellest 59 on suutelised kogu menetlust läbi viima ning 8 on koolitatud ümberasustamise ja -paigutamise jaoks. Samuti on menetlusajad viimase aastaga lühenevad. Kui 2015. aastal oli keskmine menetlusaeg 107 tööpäeva, siis 2016. aastal langes see 89 tööpäevale.

Muud arengud rändevaldkonnas

Lisaks erinevatele seadusmuudatustele seadusliku rände ja rahvusvahelise kaitse valdkondades toimus arenguid ka teistes rändevaldkondades, kuid üldjoontes piirduti olemasoleva süsteemi tõhustamisega ning seniste praktikate arendamisega. Näiteks ebaseadusliku rände vähendamiseks investeeris PPA maismaapiiri korrastamisse ja piiriületuspunktide kaasajastamisse ning tõhustas koostööd naaberriikidega, et vähendada inimesmugeldamist.

Üha rohkem on hakatud tähelepanu pöörama ka rahvusvahelisele inimkaubandusele ning selle ohvritele. 2016. aastal vastu võetud ohvriabiseaduse muudatuse kohaselt on inimkaubanduse ohvritel edaspidi võimalik kuni 60 päeva saada

Joonis 4. Tagasipöördunute sooline tasakaal, 2016. Allikas: PPA

ohvriabiteenuseid ilma kuriteoteadet esitamata, kui inimkaubanduse ohvreid abistav organisatsioon või sotsiaalkindlustusamet nad ohvriabiteenustele suunab. Samuti töötab Justiitsministeerium koostöös MTÜ-ga *Living for Tomorrow* välja sotsiaalkampania 1 ELU, mille eesmärk on teavitada laiemat avalikkust tööalasest inimkaubandusest ning abivõimalustest.

Lisaks sellele on võetud eesmärgiks riigis ebaseaduslikult viibivate isikute tagasisaatmise süsteemi korrastamine, seda nii Eestis kui ka Euroopas laie-

malt. See on ajendatud sellest, et tagasipöördumises nähakse viisi, kuidas rändekriisi leevendada. 2016. aastal lahkus Eestist 486 isikut, neist 371 vabatahtlikult (sh 40 IOM-i VARRE-programmi kaudu) ja 115 sunniviisiliselt.

Täpsemaid detaile arengutest Eestis ja mujal Euroopast leiab erinevatest EMN-i 2016. aasta raportitest, mis on kättesaadavad EMN-i Eesti kontaktpunkti veebilehel <http://emn.ee>. ■

Euroopa rändevõrgustik (EMN) on 2008. aastal Euroopa Komisjoni poolt asutatud ja selle poolt koordineeritud uurimis- ja teabevahetuse võrgustik, mis koosneb liikmesriikide riiklikest kontaktpunktidest ning riiklike kontaktpunktide poolt kaasavatest kohalikest rände- ja varjupaigavaldkonna organisatsioonidest.

EMN peamine eesmärk on koguda ja analüüsida ajakohast, objektiivset, usaldusväärset ning võrreldavat rände- ja varjupaigavaldkonna infot, samuti jagada saadud teavet poliitikakujundajate ja laiema avalikkusega.

Euroopa rändevõrgustiku Eesti kontaktpunkt

Address: Narva mnt 25, 10120 Tallinn

Telefon: 640 9464

E-post: emn@tlu.ee

Koduleht: <http://emn.ee>